
ГРАЂА И ТРАДИЦИЈА

Чланак примљен 4. септембра 2022.
Чланак прихваћен 30. новембра 2022.
Оригинални научни чланак

Маријана Кокановић Марковић*

Универзитет у Новом Саду
Академија уметности
Катедра за музикологију и етномузикологију

БАЛКАНСКА ХИМНА *UNION IS STRENGTH* КАЛМАНА РОТ-РОНАЈА НА МИРОВОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ У ХАГУ (1899) У КОНТЕКСТУ ЕНГЛЕСКО-СРПСКИХ КУЛТУРНИХ И ПОЛИТИЧКИХ ВЕЗА

Апстракт: Мађарски виолиниста и композитор Калман Рот-Ронај, који је деловао у Лондону, компоновао је Балканску химну *Union is Strength* на стихове Елоди Л. Мијатовић, супруге дипломате, историчара и књижевника Чедомиља Мијатовића. Композиција је посвећена „балканским народима”, а објављена је у Лондону, где су супружници Мијатовић живели од 1889. године. Својом заједничком преводилачком и публицистичком делатношћу дали су значајан допринос посредовању између српске и енглеске културе. Чедомиљ Мијатовић је био присталица идеје „балканске федерације“, а његово мишљење подржавала је Елоди, што је евидентно и у стиховима Балканске химне *Union is Strength*, која је вероватно изведена у време одржавања Прве мировне конференције у Хагу (18. 5. – 29. 7. 1899), када су приређени бројни концерти за делегате у организацији Хашког градског већа и Société des Bains. Делогати Краљевине Србије били су Чедомиљ Мијатовић, др Војислав Вељковић и пуковник Александар Машин. Елоди Мијатовић је Војиславу Вељковићу у Хагу поклонила примерак *Балканске химне* Калмана Рот-Ронаја, упућујући му и честитке које су се несумњиво односиле на његов успешан говор на конференцији о чему сведочи и посвета на насловној страни композиције. Неколико месеци након завршетка конференције Калман Рот-Ронај је, у јануару 1900. године, у Београду одликован орденом св. Саве четвртог степена.

Кључне речи: Балканска химна, Калман Рот-Ронај, Елоди Л. Мијатовић, Чедомиљ Мијатовић, Велимир Вељковић, енглеско-српске културне и политичке везе.¹

* Ауторкина контакт адреса: marijanakokanovic@yahoo.com

¹ Захваљујем проф. др Мирјани Веселиновић Хофман на партитури композиције Калмана Рот-Ронаја, као и на подстицају за ово истраживање. Захвалност изражавам и господину Љубомиру Стевовићу, из чије личне архиве ова партитура потиче. Оригинал партитуре налази се код госпође Катарине Вељковић.

Увод

У фокусу истраживања у овоме раду је Балканска химна *Union is Strength* за коју је стихове написала Елоди Л. Мијатовић (Elodie Lawton Mijatovics/Mijatovich)², а мађарски виолиниста и композитор Калман Рот-Ронај (Kalman Roth-Ronay)³ компоновао музику за глас, виолину и клавир. Посвећена је „балканским народима” („Dedicated to the Balkan Nations“), а објављена је у Лондону у музичкој издавачкој кући Weekes & Co.⁴

Елоди Л. Мијатовић је била супруга дипломате, историчара и књижевника Чедомиља Мијатовића.⁵ Заједно су дали значајан допринос посредовању између британске и српске културе. Чедомиљ Мијатовић је три пута био именован за посланика Краљевине Србије у Великој Британији. О угледу који је уживао сведочи и податак да је у листу *The Times* осамдесетих година XIX века редовно извештавано о његовим дипломатским делатностима.⁶ Поред тога, својим књижевним и публицистичким радом допринео је „стварању потпуније и наклоњеније слике о Србији и Србима у Британији”.⁷ У периоду од 1868. до 1901. преводио је значајнија путописна, историјска, романсијерска, мемоарска и религиозно-проповедничка дела са енглеског на српски језик. Објавио је на енглеском језику једну приповетку из српске прошлости (*Bojana*, 1885), а као историчар, књиге о пропасти византијског царства (*Constantine, the Last Emperor of the Greeks*, 1892) и мајском преврату који је довео до гашења династије Обреновић (*A Royal Tragedy: Being the Story of the Assassination of King Alexander and Queen Draga of Serbia*, 1906). Његове студије, које се односе на средњовековну и новију српску историју, публиковане су у угледним енглеским часописима, а написао је и обимну монографију о Србији (*Servia and the Servians*, 1908) у којој је настојао да на популаран начин Енглезима представи српску историју, тадашње политичко и државно уређење, те богату културну традицију и народну и уметничку

² Елоди Л. Мијатовић (1825–1908) је рођена у Енглеској, а младост је провела у Бостону, где је активно деловала као поборник аболиционистичког покрета и објавила више књижевних радова. Вратила се у Европу 1863, а у априлу наредне године удала се за Ч. Мијатовића. Детаљније видети: Слободан Г. Марковић, „Мијатовић, Елоди Лотон (Mijatovics/Mijatovich Elodie Lawton)“, *Српски биографски речник*, 6, Мар-Миш, ур. Ч. Попов, Нови Сад, Матица српска, 2014, 401–402.

³ Отац К. Рот-Ронаја (1869–1933) је био Хајнрих Рот (Heinrich Roth), а мајка Роза, девојачки Ауер (Rosa Auer). Исказ Џона Мерица (John Merrick), чукунунука К. Рота-Ронаја. Radix Fórum:Fórum magyar családtörténéseknek, <https://www.radixforum.com/vezeteknevek/roth> (5. 9. 2021).

⁴ 14 Hanover Street, Regent Street, W.

⁵ Ч. Мијатовић (1842–1932) је студије права започео на Лицеју у Београду, а потом наставио у Минхену, Лајпцигу и Цириху. Радио је као суплент, а потом и професор политичке економије и науке о финансијама на Великој школи у Београду (1866–69). Од 1869. био је запослен у Министарству иностраних дела, а 1871. успешно је заступао Кнежевину Србију на Лондонској конференцији. Био је у више влада министар финансија и лични секретар кнеза Милана Обреновића (1875). Као министар залагао се за ослањање Србије на Аустроугарску. У више наврата био је посланик Краљевине Србије у Лондону (1884–1885, 1895–1900, 1902–1903). Био је посланик Краљевине Србије на дворовима у Букурешту (1894) и Цариграду (1900). Детаљније видети: Слободан Г. Марковић, „Мијатовић, Чедомиљ”, *Српски биографски речник*, 6, Мар-Миш, ур. Ч. Попов, Нови Сад, Матица српска, 2014, 406–408.

⁶ Дигитални архив овог угледног листа указује на преко 300 чланака у којима се помиње Мијатовић. Слободан Г. Марковић, „Додаци”, у: Чедомиљ Мијатовић, *Успомене балканског дипломате*, превео и приредио Слободан Марковић, Београд, Радио телевизија Београд, 2017, 334.

⁷ *Ibid.*, 335.

књижевност. Као публициста је у дописима из Лондона српску јавност извештавао о збивањима у Великој Британији, као што је и енглеске читаоце информисао о друштвеном и културном животу у Србији.⁸

Елоди Лотон Мијатовић је супруга упознала у Лајпцигу 1863,⁹ а наредне године су се венчали. Брзо је научила српски језик и активно се бавила превођењем. На енглески језик преводила је српске народне приповетке, као и песме о Косовском боју које је објавила у збирци *Kosovo* (1881), посвећеној кнегињи Наталији Обреновић. Била је прва историчарка у Србији, објавивши 1872. књигу *The History of Modern Serbia* као ауторско издање. За време српско-турског рата (1876–1878) „развила је живу активност у корист Срба у енглеском јавном мњењу”.¹⁰ На пољу књижевног рада на матерњем језику, била је активна као песник, приповедач и писац краћих аутобиографских романа.¹¹

Слика 1: Елоди Л. Мијатовић

Извор: Бранислав Станојевић: *Госпођа Елодија Л. Мијатовићка*. Говорио у Српском новосадском девојачком друштву Бранислав Станојевић (прештампано из „Стражилова“). У Новом Саду, Српска штампарија дра Светозара Милетића, 1893.

⁸ Детаљније видети: Симха Кабиљо-Шутић, *Посредници двеју култура. Студије о српско-енглеским књижевним и културним везама*, Београд, Институт за књижевност и уметност, 1989, 19–20.

⁹ Елоди и Чедомил Мијатовић су се упознали у Лајпцигу на соареу код књижара Ф. А. Брокхауса (Friedrich Arnold Brockhaus) са којим су обоје сарађивали. Бранислав Станојевић, „Елодија Л. Мијатовићка”, *Женски свет*, VIII/10, 1893, 146.

¹⁰ Слободан Г. Марковић, *Гроф Чедомил Мијатовић викторијанац међу Србима*, Београд, Правни факултет Универзитета у Београду, 2006, 69.

¹¹ Симха Кабиљо-Шутић, *op. cit.*, 20.

Брачни пар Мијатовић је од 1899. године, са два краћа прекида (1894, 1900–1901), живео у Лондону. У то време Елоди Л. Мијатовић је објављивала у часописима *The Eastern and Western Review*, *The Speaker* и *The Life*.¹² Извесно је да је у том периоду упознала и Калмана Рот-Ронаја, који је био познат не само као врстан виолиниста, већ и као дописник из Лондона угледног бечког листа *Neue musikalische Presse*.¹³

Калман Рот-Ронај – виолиниста виртуоз

Калман Рот-Ронај је прве часове из виолине похађао у родном Веспрему код Фредерика Рацека (Frederic Raczek),¹⁴ а потом и код ујака Леополда фон Ауера (Leopold von Auer; мађ. Auer Lipót), познатог мађарског виолинисте, педагога, композитора и диригента.¹⁵ Конзерваторијум Gesellschaft der Musikfreunde у Бечу уписао је 1881. године, где му је професор виолине био Јакоб Мориц Грин (Jakob Moritz Grün), који је важио за реномираног виолинисту и педагога, код којег су се школовали бројни виртуози и оркестарски музичари.¹⁶ Хармонију и контрапункт похађао је код Роберта Фукса (Robert Fuchs). У петнаестој години, додељена му је златна медаља Конзерваторијума у Бечу (1884). Студије је наставио на Конзерваторијуму у Лајпцигу, где је код професора Адолфа Бродског (Адолф Давидович Бродский)¹⁷ учио виолину, а код С. Јадасона (Salomon Jadassohn) и О. Паула (Oscar Paul) хармонију и композицију. Од 1886. до 1888. усавршавао се код Јозефа Јоакима (Joseph Joachim) у Берлину, који му је пренео „ширину стила и племенитост

¹² Слободан Г. Марковић, *Гроф Чедомилъ Мијатовић вијекторјанац међу Србима*, 69.

¹³ Лист је основан 1892, а излазио је једном седмично. Поред новости из бечког музичког живота, објављивани су и прилози дописника из Лондона (К. Рот-Ронај), Будимпеште (Viktor von Herzfeld), Берлина (Rudolf Fiege), Прага (Viktor Joss) и Дрездена (Carl Söhle). Детаљније видети: Sandra McColl, *Music Criticism in Vienna 1896–1897. Critically Moving Forms*, Oxford, Clarendon Press, 1996, 12–13.

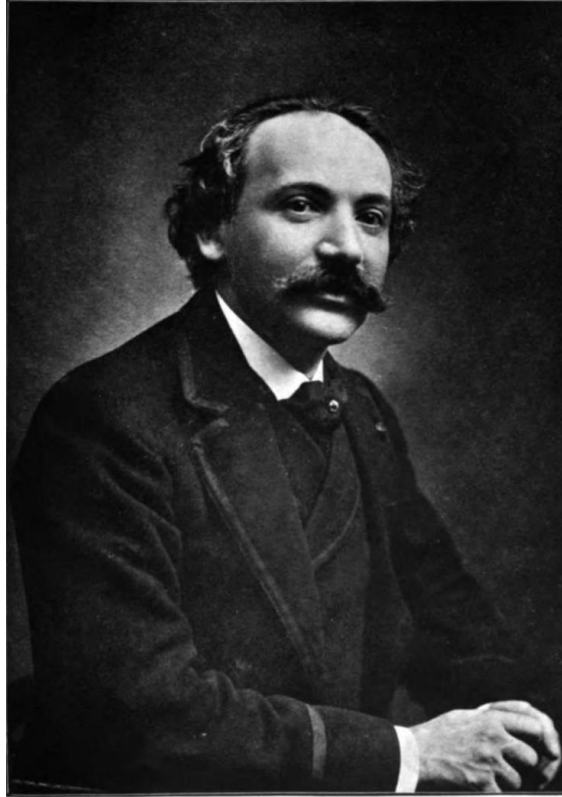
¹⁴ Ф. Рацек је био виртуоз на виолини, а након пензионисања живео је у Веспрему, где је деловао као виолиниста у Катедрали. E. van der Straeten, „Kalaman Ronay”, *Strad*, Vol. XV, No. 169, 1904, 90.

¹⁵ Рођен је у Веспрему у Мађарској, а школовао се на Конзерваторијуму у Будимпешти и Бечу. Деловао је као концерт мајстор у Дизелдорфу (1863–1865), а потом у Хамбургу (1866–1868), након чега се преселио у Русију где је предавао виолину на Конзерваторијуму у Санкт Петербургу (1868–1917). Међу његовим ученицима били су познати виолински виртуози: М. Елман (Mischa Elman), К. Горски (Konstanty Gorski), Ј. Хајфец (Jascha Heifetz) и други. Емигрирао је у САД 1918. године. Boris Schwarz, *Great Masters of the Violin*, New York, Simon and Schuster, 1983, 408.

¹⁶ Рођен је у Пешти, а пре ангажмана у Бечу, деловао је као први виолиниста Дворске капеле у Вајмару (1858–1861), а потом и Дворске капеле у ХанOVERу, истовремено активно наступајући у Холандији, Немачкој и Енглеској. Од 1868. ангажован је као концертмајстор у Бечкој дворској опери, а 1877. добио је место професора виолине на Конзерваторијуму Gesellschaft der Musikfreunde у Бечу, где је деловао до 1909. Његови ученици били су и: Карл Флеш (Carl Flesch), Луиђи фон Куниц (Luigi von Kunits), Франц Кнајсел (Franz Kneisel), Оскар Бак (Oskar Back), Ханс Весели (Hans Wessely). Robert Lach, *Geschichte der Staatsakademie und Hochschule für Musik und darstellende Kunst in Wien*, Wien, Ed. Strache Verlag, 1928, 137. Грин је био професор виолине и Петру Стојановићу.

¹⁷ Руски виолиниста, педагог, диригент. Рођен је у Таганрогу. Студирао је виолину на Конзерваторијуму у Бечу код Јозефа Хелмесбергера старијег (Josef Hellmesberger). Од 1874. до 1878. радио је као наставник на Конзерваторијуму у Москви. Премиијерно је у Бечу извео *Концерт за виолину у Д-дуру* П. И. Чајковског 1881. У периоду од 1883. до 1891. радио је на лајпцишком Конзерваторијуму. У октобру 1891. добио је место концертмајстора Њујоршког симфонијског оркестра, где је остао три године. Потом је прешао у Манчестер где је радио на Royal Manchester College of Music од 1895. до смрти. Theodore Baker, Alfred Remy, „Brodsky, Adolf”, in: *Baker's Biographical Dictionary of Musicians*, New York, G. Schirmer, 1919, 119–120.

фразирана у чему је био без премца”.¹⁸ Захваљујући одличним педагозима постао је изузетно цењен виолиниста: „Мађарско порекло обдарило га је бриљантним и ватреним темпераментом, ујак Леополд фон Ауер, Грин и Бродски пренели су му грациозност и лакоћу гудала, слаткоћу и певни квалитет тона, а Јоаким класични мир и ширину стила и концепције.”¹⁹

KÁLMÁN RÓNAY.

Слика 2: Калман Рот-Ронај

Извор: „Kálmán Rónay“. *The Strad*, No. 183, 1905, 88a.

Након завршетка студија, започео је концертну турнеју по мађарским градовима. Свуда је био примљен са одушевљењем. У Бечу га је цар Франц Јозеф (Franz Joseph) одликовао витешким крстом реда Франца Јозефа.²⁰ Године 1892. упознао је Аугуста Хариса (Sir

¹⁸ E. van der Straeten, op. cit., 90.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

Augustus Harris)²¹ који је био задивљен његовим свирањем и подстакао га да дође у Лондон на место концерт мајстора у Опери Covent Garden (1893–94).²²

Рот-Ронај је деловао и као професор виолине на Конзерваторијуму Guildhall Hall of Music у Лондону.²³ Објавио је неколико песама, а компоновао је и сонате за виолину и клавир.²⁴ Као цењеног виолинисту и музичког педагога, Елоди Л. Мијатовић га је ангажовала да компонује музику на стихове њене Балканске химне *Union is Strength*.

Балканска химна *Union is Strength* на Првој међународној конференцији у Хагу

На иницијативу руског цара Ниолаја II Романова (Николай II Александрович) одржана је Хашка конференција (18. 5. – 29. 7. 1899)²⁵ на којој је учешће узело 26 држава. Чедомиљ Мијатовић је био делегат Краљевине Србије, а у Хаг је допутовао са супругом Елоди. Поред Мијатовића, у делегацији Краљевине Србије били су и пуковник Александар Машин, девер краљице Драге Обреновић, и др Војислав Вељковић,²⁶ професор административног права на Великој школи у Београду.²⁷ Мијатовић је у Хагу имао прилику да се упозна са истакнутим дипломатама, а учешће на конференцији сматрао је врхунцем своје дипломатске каријере: „Ово именовање сам сматрао тада, а и сада сматрам, за највишу почаст која ми је учињена током јавне каријере. Сама замисао о конференцији, будући да је потекла од цара Николе II, била је заиста велика и племенита, и утицала је на моју српску душу, у основи словенску душу.”²⁸ Мијатовић је писао да се за време боравка у Хагу упознао са „неким од најспособнијих државника, дипломата, правника, и представника

²¹ Британски глумац, импресарио и драматург. У двадесетседмој години постао је закупац Краљевског позоришта Drury Lane, а од 1888. водио је и Краљевску италијанску оперску кућу Covent Garden. Модернизовао је продукције и репертоар, напустио је старе конвенције да се све опере изводе само на италијанском језику. У обе институције ангажовао је познате диригенте (Ханс Рихтер /Hans Richter/, Густав Малер /Gustav Mahler/) и певаче (Ема Албани /Emma Albani/, Нели Мелба /Nellie Melba/, Аделина Пати /Adelina Patti/). Видети више: E. D. Parker, *Opera under Augustus Harris*, London, Saxon & CO., 1900.

²² Ladislaus Takács, *Der Ungarn in der Welt*, Budapest, Georg Vajna & Company, 1934, 128.

²³ Ibid.

²⁴ Rupert Hughes (ed.), „Roth-Ronay, Kalman”, in: *Music Lovers' Cyclopedia*, New York, Doubleday, Doran and Company, 1912, 633.

²⁵ На њој су усвојене четири конвенције и три декларације, које су ступиле на снагу 4. октобра 1900. године. Њима се ограничавало или забрањивало коришћење у рату неких, у то време, нових технологија (бомбардовања из ваздуха, хемијског оружја, дум дум метака). Основан је и Стални арбитражни суд у Хагу, који и данас делује.

²⁶ В. Вељковић (1865–1931) је 1893. докторирао право у Паризу, а од 1896. до 1899. радио је као професор на Великој школи у Београду. Био је секретар краља Александра Обреновића 1899, а наредне године је поднео оставку због неслагања са краљевим плановима за женидбу. Више пута именован је за министра. Један је од оснивача Демократске заједнице и Демократске странке, као и *Српског књижевног гласника*. Видети детаљније: Милош Ковић, „Вељковић Војислав”, *Српски биографски речник*, 2, В-Г, ур. Ч. Попов, Нови Сад, Матица српска, 2006, 137–138; . Слободан Г. Марковић, „Напомене”, у: Чедомиљ Мијатовић, *Успомене...*, op. cit., 219.

²⁷ *Coférence internationale de la paix. La Haye 18 mai – 29 juillet 1899. Première partie. (Séances plénières)*, Ministère des affaires étrangères, La Haye, Imprimerie Nationale, 1899, 7.

²⁸ Чедомиљ Мијатовић, *Успомене...*, op. cit., 2017, 213.

војски и морнарица Европе, Америке и Азије”,²⁹ а био је и незванично представљен младој холандској краљици Вилхелмини (Wilhelmina Helena Pauline Maria).³⁰

Мијатовић се у Хагу спријатељио са истакнутим британским новинаром Вилијамом Томасом Стедом (William Thomas Stead),³¹ „русофилом и пријатељем балканских хришћана”, који је о конференцији редовно извештавао у месечнику *The Review of Reviews*. За Чедомиља Мијатовића је у чланку *Members of the Parliament of Peace* навео: „Међу представницима мањих земаља, г. Мијатовић из Србије стоји упадљиво као најватренији Европејац од свих њих [...]. Он не само да је добар Европејац. Он је космополита.”³² Посебан утисак на Стеду оставио је Мијатовићев предлог да се делегатима из Азије омогући да деле места потпредседника у одборима.

Кључно питање на конференцији односило се на увођење арбитраже између држава, са чим се Мијатовић слагао. Војислав Вељковић је био уздржанији по питању медијације, па је о томе обавестио и председника Владе Владана Ђорђевића у Београду. Бринула га је могућност злоупотребе медијације, а на штету малих земаља. На конференцији је Мијатовић показао пацифистичке склоности и залагао се да Србија прихвати „све предлоге који су ишли у том смеру”,³³ док је Вељковић био уздржанији, а његово мишљење су подржали председник Владе Ђорђевић и краљ Александар Обреновић. Закључни акт је 29. јула 1899. потписало 26 земаља, док српски делегати нису добили дозволу да „одмах потпишу ниједну од конвенција и декларација”.³⁴ Чедомиљ Мијатовић је тек крајем октобра исте године добио овлашћење „да потпише све конвенције изгласане на конференцији, али са извесним изузећима”.³⁵

У својим мемоарима Мијатовић је касније писао да су он, као и Војислав Вељковић и Александар Машин, били свесни да ће „упркос напорима Конференције, интереси малих народа у будућности, као и у прошлости, бити жртвовани интересима великих сила”.³⁶ На предлог В. Вељковића, сложили су се да на конференцији говоре јасно и искрено, те да „омогућимо колегама из великих сила да знају да нисмо слепи”.³⁷ За говорника је одабран управо Вељковић, јер је „говорио свршен француски”, будући да је докторирао права у Паризу.³⁸ Вељковић је одржао говор на пленарном састанку Конференције, који је био посвећен расправи о конвенцији „која сужава и ограничава употребе рата”.³⁹ У свом говору,

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid., 216–217.

³¹ В. Т. Стед (1849–1912) се залагао за британско-руско пријатељство и одржавање међународног мира, а борио се и против дечје проституције. Погинуо је на броду Титаник, 15. априла 1912. Његов син Алфред Стед (Alfred Stead) је такође био новинар, а повремено се ангажовао и као просрпски и прорумунски лобиста у Великој Британији. Слободан Г. Марковић, „Напомене”, у: Чедомиљ Мијатовић, *Успомене...*, op. cit., 219.

³² W. T. Stead, „Members of the Parliament of Peace”, *The Review of Reviews*, vol. 19 (1899), 533. Наведено према: Слободан Г. Марковић, *Гроф Чедомиљ Мијатовић вицторијанац...*, op. cit., 219.

³³ Ibid., 221.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid., 222.

³⁶ Чедомиљ Мијатовић, *Успомене...*, op. cit., 215.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid.

Вељковић је истакао да ће наведена ограничења поштовати мали народи, док се велике силе „неће устезати да у потпуности занемаре обавезе када год буду нашли за сходно да је у њиховом интересу да их оставе по страни”.⁴⁰ По Мијатовићевим речима, Вељковићев говор оставио је изузетан утисак: „То беше као да је бомба праснула у тој прелепој сали чији зидови беху покривени уљаним платнима највећих холандских мајстора.”⁴¹ Вељковићев говор навео је немачког изасланика др Филипа Цорна (Phillipp Zorn) да протестује против тако изнесеног става. Након тога је говорио председавајући, француски делегат Леон Буржоа (Léon Bourgeois), који је истакао да „ни морално ни међународно право не признају разлике између великих и малих народа”.⁴² Вељковићу су упућене бројне честитке на одличном говору, али и на „жестини његове привлачне смелости”.⁴³

Елоди Мијатовић је Војиславу Вељковићу у Хагу поклонила примерак *Балканске химне* Калмана Рот-Ронаја, упућујући му и честитке које су се несумњиво односиле на његов успешан говор на конференцији о чему сведочи и посвета на насловној страни композиције. У горњем десном углу написала је посвету („To Dr V. Velkovich with congratulations and frank good wishes from Elodi L. Mijatovich”), а са леве стране датум и место („20th July/99, The Hague”). Увидом у текст *Балканске химне*, евидентно је да је Елоди Л. Мијатовић, као и њен супруг, делила Вељковићев став по питању положаја „малих” народа наспрам великих сила, који је он храбро и без задршке изнео на конференцији. У стиховима Балканске химне *Union is Strenght* позвала је на јединство балканске народе („Hand in hand, ye Balkan Nations”), истичући да је њихова снага управо у заједништву („Union gives a strenght that's peerless”), а посебно наспрам великих сила („Peace among you, kindly feeling, To the mightier nations round”). Тиме је заправо изнела и политички Credo свог супруга, који је био заговорник идеје балканске федерације, али и пацифиста („Watchfull eye and weapon ready, But no fever in the blood!”).

Union is Strenght

Hand in hand, ye Balkan Nations
Wait and work to win at last,
One is aims and aspirations,
Future greater than the past,

Heart, to heart firm, frank and fearless,
Look your false foes in the face,
Union gives a strength that's peerless,
To true workers God gives grace,

⁴⁰ Ibid., 216.

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

Peace among you, kindly feeling
To the mightier nations round,
Hearty goodwill, honest dealing
Must at length be honor crowned!

Wait, wait, working, thinking, praying,
Doubting dreamers gain no prize.
Treason still is self betraying,
Faltering footsteps cannot rise.

Step by step, strong, sober, steady,
Seeking still the highest good;
Watchful eye and weapon ready,
But no fever in the blood!

Side, by side ye Balkan nations,
Wait and work and win at last.
All your holiest aspirations,
Let your future shame your Past!

Унија је снага

Руку под руку, балкански народи
Чекајте и делајте до победе коначно,
Једно су циљеви и тежње,
Будућност већа од прошлости.

Срце срцу чврсто, искрено и неустрашиво,
Погледајте своје лажне непријатеље у лице,
Унија даје снагу без премца,
Бог даје благодат правим радницима.

Мир међу вама, пријатељски осећај
За све моћније народе око вас,
Срдачна добра воља, поштен однос
Мора се коначно крунисати част!

Чекај, чекај, радећи, мислећи, молећи,
Сањарима који сумњају не следи награда.
Издаја је и даље самоиздаја,
Не могу се уздићи колебљиви кораци.

Корак по корак, снажан, трезвен, постојан,
И даље тражи највеће добро;

Будно око и оружје спремни,
Али нема грознице у крви!

Рапе уз рапе балкански народи,
Чекајте и делајте и коначно победите.
Све ваше најсветије тежње,
Нека ваша будућност посрами прошлост!

(Превод: Маријана Кокановић Марковић)

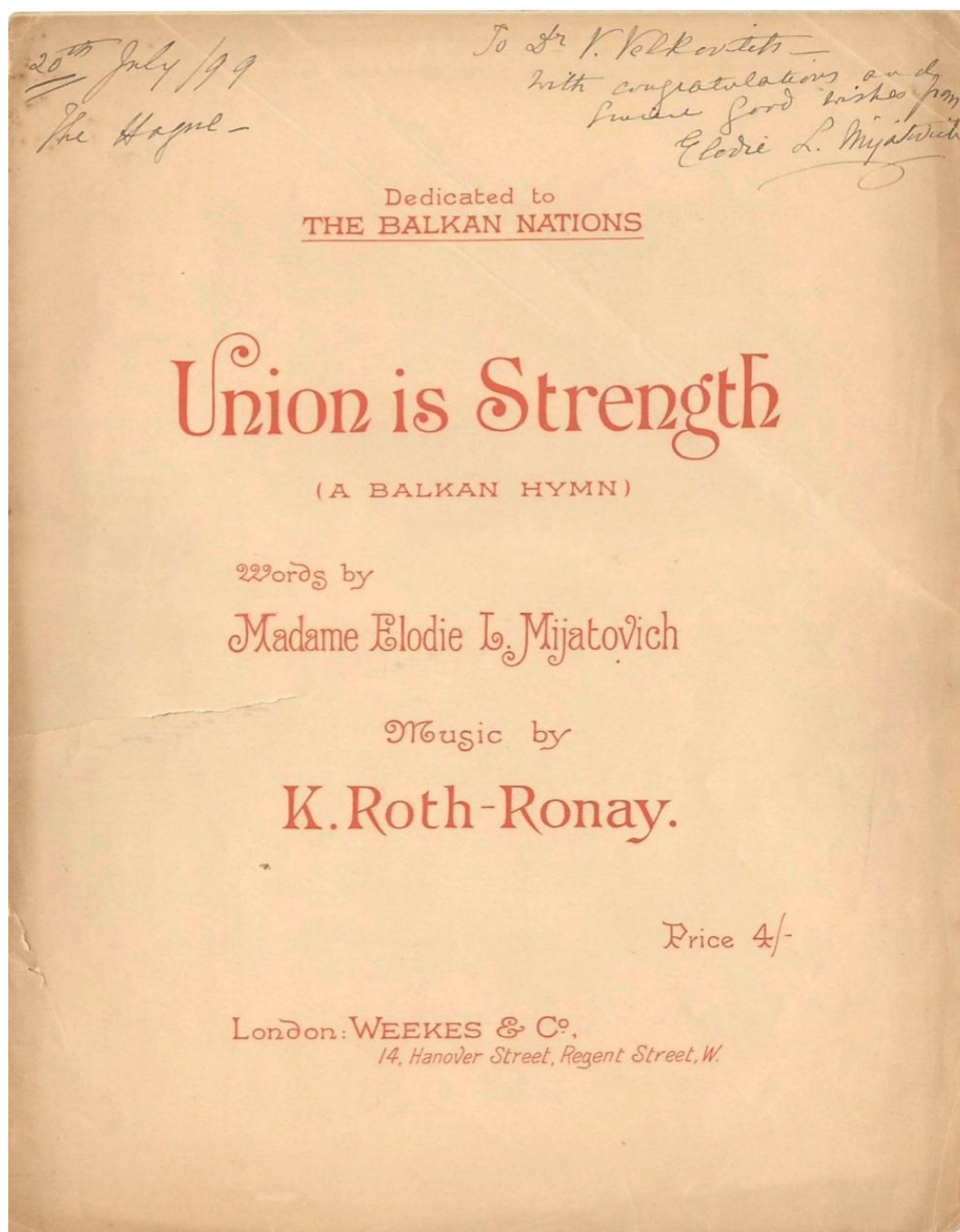
Чедомиљ Мијатовић је отворено заговарао идеју балканске федерације, о чему је писао и у листу *The Times*: „Надам се и верујем да Провиђење које обликује историју води балканске нације према образовању Уједињених Држава Балкана.” Као главну кочницу у остваривању ове идеје, сматрао је „бугарско-грчки антагонизам”, али је веровао да је он „локалне и пролазне природе”.⁴⁴ Чак је и уочи Првог балканског рата и даље био чврстог уверења у идеју балканске конфедерације у којој би сви народи имали једнака права: „Наш политички идеал је образовање једне балканске конфедерације у којој ћемо сви ми хришћани и муслимани, Срби, Бугари, Грци, Албанци, Румуни и Турци бити чланови са једнаким правима.”⁴⁵

Калман Рот-Ронај је на стихове Елоди Мијатовић компоновао *Балканску химну* за глас, виолину и клавир. Композиција има форму троделне песме, а отворена је краћим уводним делом, који изводе виолина и клавир, а који се јавља и пред репризом одсека *A*. Химну одликује свечана мелодика маршевског карактера, који је потцртан еа пунктираним ритмичким фигурама и учесталим квартним покретима. Назначени темпо и начин извођења *Allegro energico*, у оквирним одсецима форме у Г-дуру, у складу су са карактером химне, као и са стиховима Елоди Мијатовић. Средишњи одсек *B* модулира у медијантни Ес-дур и доноси контраст у темпу (*Poco meno mosso*), карактеру и музичком изразу (*pp, dolce espressivo*), што одговара садржају текста („Peace among you, kindly feeling”). У композицији нема фолклорних елемената, који би асоцирали на балканске народе, којима је посвећена. Међутим, обрнуто пунктирани ритам у деоницама гласа и виолине (т. 16, 23, 76) указује на мађарско порекло композитора. Деонице виолине и гласа су углавном удвојене у оквирним одсецима, док у контрастном одсеку *B* имају самосталне мелодијске линије. Клавир прати мелодијску линију гласа и виолине у оквирним одсецима, а у одсеку *B* претежно удваја деоницу виолине.

⁴⁴ Текст је објављен као реакција на увођење Устава у Турској. Chedo Mijatovich, „The New Era in Turkey”, *The Times*, August 4, 1908, 6 f. Наведено према: Слободан Г. Марковић, *Гроф Чедомиљ Мијатовић викторијанац...*, op. cit., 324.

⁴⁵ Chedo Mijatovich, „The Balkan and Islam“, *The Times*, Septembar 21, 1912, 5 b. Наведено према: *ibid.*, 325.

Примери 1 и 2: Kalman Roth-Ronay: *Union is Strength* (A Balkan Hymn),
Weekes & Co, 14 Hanover Street, Regent Street, W.

2

Dedicated to the Balkan Nations.

Union is Strength.

(A BALKAN HYMN)

Words by MADAME ELODIE L. MIJATOVICH. Music by K. ROTH-RONAY.

Allegro energico

Violin obbligato.

Voice.

Piano.

Hand in hand, ye Bal. kan

Na. tions, Wait and work to win..... at last, One in aims and as. pi.

ra. tions, Future great. er than the past, One in aims and as. pi. ra. tions, Fu. ture

w. 4170.

Могуће је да је *Балканска химна* била изведена у Хагу за време одржавања конференције, будући да је Е. Мијатовић имала одштапану партитуру код себе, а Рот-Ронај је наредне године у Београду одликован орденом Св. Саве. Поред тога, у време конференције у Хагу је наступио и познати холандски виолиниста Јоханес Волф (Johannes Wolff),⁴⁶ који је од

⁴⁶ Јоханес Волф (1863–1931) је рођен у Хагу. Виолину је учио у Ротердаму и Дрездену. Школовање је наставио на Конзерваторијуму у Паризу, где се афирмисао извођењем Вјетановог (H. Vieuxtemps) *Концерта за виолину бр. 4*. Уследиле су концертне турнеје у Норвешкој, Шведској, Русији и Немачкој, да би се потом настанио у Енглеској, где је уживао посебну наклоност краљице и других чланова краљевске породице. Његовим музичким умећем били су одушевљени и други чланови европских краљевских кућа. „Johannes Wolff”, *The Strad*, Vol. 5, No. 51, 1894, 73–74.

1896. до 1898. предавао виолину на Конзерваторијуму Guildhall Hall of Music у Лондону где је радио и Калман Рот-Ронај.

Поред редовних заседања, холандска Влада је организовала богат друштвени и културни програм за учеснике конференције. Готово сваког дана приређивани су приједи, вечере, соареи и чајанке.⁴⁷ У својим мемоарима, Чедомил Мијатовић је забележио да су сви чланови ручали „у дивној Huis de Bosch у којој су одржавана заседања”, те да су организовани балови, концерти и представе у позориштима.⁴⁸ Истиче и да је „најомиљенији члан конференције, у отменом друштву холандске престонице, био лорд Фишер”,⁴⁹ који је био неприкосновен у „отменом и углађеном извођењу валцера”.⁵⁰

За време конференције у Хагу су приређени и концерти за делегате у организацији Хашког градског већа и Société des Bains, чији је генерални директор био виолиниста Бернхард Голдбек (Bernhard Goldbeck), који је деловао и као менаџер хотела Kurhaus.⁵¹ У његово време, између 1893. и 1915. године, хотел је био одмориште немачке краљевске породице, племства, као и богатих индустријалаца. Био је познат по својој концертној дворани у којој су наступали сви познати музичари и филхармоније из тог периода. Берлинска филхармонија је била фаворит сезоне.⁵² На једном од концерата, Мијатовић је, посредством Вилијама Стеда, упознао Маргарету Зеленку (Margarethe Lenore Selenka, 1860–1922),⁵³ антрополошкињу, зоолошкињу, мировну активисткињу и феминисткињу.⁵⁴

Холандска влада је 17. јуна организовала музички и уметнички фестивал у част конференције на којем је наступио и виолиниста Јоханес Волф, који је уживао наклоност енглеске краљице Викторије (Alexandrina Victoria) и руског цара Николаја II. Плесачи у историјским костимима су представили tableaux vivants познатих дела из холандских галерија попут Рембрантове (Rembrandt Harmenszoon van Rijn) *Ноћне страже* или Јан Стенове (Jan Havickszoon Steen) *Сеоске свадбе*. Вече је било заокружено наступом војне капеле која је извела руску и холандску химну, а у штампи је указано како је то био „изузетан, бриљантан скуп”.⁵⁵

⁴⁷ Verena Steller, *Diplomatie von Angesicht zu Angesicht. Diplomatische Handlungsformen in den deutsch-französischen Beziehungen 1870–1919*, Paderborn, Ferdinand Schöningh, 2011, 283.

⁴⁸ Чедомил Мијатовић, *Успомене...*, op. cit., 214–215.

⁴⁹ Џон Арбатнот Фишер (John Arbuthnot Fisher of Kilverstone, 1841–1920) од 1892. године британски адмирал, а потом и министар ратне морнарице (1904–1910). Реорганизовао је и ојачао британску морнарицу. Видети детаљније: Ian Johnston, Ian Buxton, *The Battleship Builders. Constructing and Arming British Capital Ships*, Barnsley, Seaforth Publishing, 2013, 104.

⁵⁰ Чедомил Мијатовић, *Успомене...*, op. cit., 215.

⁵¹ Курхаус је изграђен 1855. године.

⁵² Arthur Eyffinger, *The 1899 Hague Peace Conference. 'The Parliament of Man, The Federation of the World'*, The Hague, London, Boston, Kluwer Law International, 1999, 106–107.

⁵³ Ute Kätzel, „A Radical Women’s Rights and Peace Activist: Margarethe Lenore Selenka, Initiator of the First Worldwide Women’s Peace Demonstrations in 1899”, *Journal of Women’s History*, Vol. 13, No. 3, 2001, 46–69.

⁵⁴ Чедомил Мијатовић, *Успомене...*, op. cit., 217–218.

⁵⁵ Arthur Eyffinger, op. cit., 333.

Рот-Ронај у Београду

Захваљујући написима у српској, аустријској и енглеској штампи, познато је да је у јануару 1900. године виолиниста Рот-Ронај имао концерт у Београду, те да га је краљ Александар Обреновић одликовао орденом Св. Саве четвртог степена.⁵⁶ Рот-Ронај је 1900. године подузео концертну турнеју и наступио у: Београду, Софији, Букурешту и Цариграду. Непосредно пре наступа у Београду, имао је запажен наступ у клубу Concordia у Бечу, а у угледним бечким недељницима његов концерт је означен као „права сензација”.⁵⁷

У то време у Београду су живели Елоди и Чедомил Мијатовић, захваљујући чијем посредовању је вероватно и Рот-Ронај наступио у српској престоници, а потом био и одликован. Познато је да су Елоди и Чедомил Мијатовић били блиски са члановима краљевске породице Обреновић.⁵⁸ На тај начин су и на музичком пољу дали допринос повезивању са енглеском културом, будући да је Рот-Ронај деловао у Великој Британији као уметник, педагог и публициста.

О Калмановом гостовању у Београду у *Новој искри* писао је Мирко Рош, који је дао осврт на његов концерт у Краљевском српском народном позоришту у Београду, 2. јануара 1900. године. Рош истиче да Рот-Ронај „није само одличан виртуоз виолински“, већ је и уметник којем је „уметност урођена”, те да је његово извођење оставило изузетан утисак:

„Необична лакоћа и поузданост којом он преко оне четири жице превлачи, највећа мирноћа и смелост при најтежим пасажима, његов кроз академски начин свирања, необично fine нијансе, племенитост и величина тона његова, фин музички укус у сваком погледу, урођена способност која му иде на руку да продре у све тајне тонскога песника, да се уживи у дух самога уметничкога дела – композиције, све то испољава његов таленат, испољава га не само као виртуоза већ и као уметника. Прсти му не надмашују разум, нити разум осећање, све је то у складу.”⁵⁹

Програм који је Рот-Ронај извео у Београду био је у знаку Пабла де Сарасатеа (P. de Sarasate). Поред *Фауст фантазије* оп. 13 и *Болера* оп. 30, свирао је и *Ноктурно* оп. 9 бр. 2 Ф. Шопена (F. Chopin) у Сарасатеовом аранжману, као и *Интродукцију* и *Рондо капричозо* оп. 28 од Камија Сен-Санса (Camille Saint-Saëns). Ово познато дело Сен-Санс је посветио управо Сарасатеу, који га је и премијерно извео. Рош је истакао да је Ронајево извођење Шопеновог *Ноктурна* било веома успело и да уметник „није свирао већ певао”, те да је

⁵⁶ Видети: Мирко Рош, „Музика. Калман Рот Ронај. – Аделаида Зелда. – Београдско Певачко Друштво. – Венцл Недела“, *Нова искра*, II/3, 1900, 95–96; „Theater- und Kunstnachrichten”, *Neue Freie Presse*, Nr. 12 710, 1900, 6; E. van der Straeten, op. cit., 90.

⁵⁷ „Concordia-Club“, *Neue Freie Presse*, Nr. 12 708, 1900, 6; „Concordia-Club”, *Neues Wiener Journal*, VIII/ Nr. 2231, 1900, 4; „Concordia-Club”, *Wiener Zeitung*, Nr. 7, 1900, 9.

⁵⁸ Чедомил Мијатовић је био пријатељ и присталица Обреновића, па је после Мајског преврата био једини српски посланик који је поднео оставку. Слободан Г. Марковић, „Мијатовић, Чедомил”, *Српски биографски речник*, 6, 407.

⁵⁹ Мирко Рош, op. cit., 95–96.

„ватрени маџарски дух његов јасно избио у Болеру од Саразата и у ђудљивом и по садржини и по облику Ронду каприциозу од Сен-Санса.”⁶⁰

У бечком листу *Neue Freie Presse*, чији је Рот-Ронај био дописник из Беча, објављена је вест о његовом одликовању у Београду: „Виолински виртуоз Рот-Ронај свирао на соареу српског премијера пред краљем Србије и одликован је са орденом св. Саве.”⁶¹ У енглеском листу *The Strad*, четири године касније, писано је да га је „с официрским крстом св. Саве лично одликовао несрећни краљ Александар”,⁶² истичући трагичну судбину краља Александра Обреновића.

Након Београда, Рот-Ронај је наставио своју успешну турнеју. У Цариграду је султан Абдул Хамид II (Abdülhamid II) био одушевљен његовим свирањем, те га је позвао неколико пута у Јилдиз палату. Уочи одласка, „именован је за команданта реда Меџидије”.⁶³ У Букурешту је имао част да се спријатељи са румунском краљицом Елизабетом (Pauline Elisabeth Ottilie Luise zu Wied), која је била и даровита пијанисткиња. У краљевској палати заједно су изводили сонате за виолину и клавир Ј. С. Баха (J. S. Bach), Л. ван Бетовена (L. van Beethoven), Ј. Брамса (J. Brahms) и других композитора. Када се 1904. године вратио са друге турнеје по „оријенталним земљама”, румунска краљица му је доделила племићку титулу „витеза ордена Круне од Румуније”.⁶⁴ Након успешних турнеја и високих одликовања, Рот-Ронај је именован за професора виолине на Конзерваторијуму Hampstead у Лондону, где је имао успеха као виолински педагог.⁶⁵

Елоди и Чедомиљ Мијатовић су несумњиво дали значајан допринос посредовању између српске и енглеске културе. На себе су преузели „да изврше мисију упознавања енглеске публике са српском повесницом и српским народним наслеђем”.⁶⁶ Чедомиљ Мијатовић је имао богато дипломатско искуство, „које је укључивало темељно познавање Балкана и веома добро познавање Европе”.⁶⁷ Након балканских ратова, дошло је до промена на политичкој мапи Балкана, што је допирнело јачању југословенске идеје. Чињеница је да је Мијатовић још у младости указивао на значај српско-хрватске сарадње, о чему је писао и Фрањи Рачком (9/21. август 1878), а Први светски рат га је још више учврстио у томе.⁶⁸ О

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ „Theater- und Kunstdnachrichten”, *Neue Freie Presse*, Nr. 12 710, 1900, 6.

⁶² E. van der Straeten, op. cit., 90.

⁶³ Орден Меџидије је војни и цивилни ред Османског царства. Установио га је султан Абдулмеџид I (Abdülmejid I) 1851. године.

⁶⁴ E. van der Straeten, op. cit., 90.

⁶⁵ Ibid., 90–91.

⁶⁶ Слободан Г. Марковић, *Гроф Чедомиљ Мијатовић вијекторијанац...*, op. cit., 71.

⁶⁷ Ibid., 324.

⁶⁸ Тако је у писму листу *The Times* (1914) навео да се нада да ће Велика Британија и њени савезници помоћи „да се учини правда према Србима и њиховој браћи Хрватима и Словенцима да би могли да заједно образују слободну и независну државу, или барем савез самоуправних националних држава”. Chedo Mijatovich,

превазилажњу југословенских и балканских оквира и размишљању на ширем светском геополитичком плану, Мијатовић је изнео свој Credo у тексту о Лиги народа, који је „објављен вероватно 1919. године”. Оснивање Лиге народа, видео је као велики корак у остваривању „племенитог циља – ка обликовању свих народа у једну људску породицу”. У истом тексту одао је признање руском цару Николају II, „за прву идеју која је водила ка оваквом циљу” и америчком председнику Томасу Вудроу Вилсону (Thomas Woodrow Wilson) за оснивање Лиге народа.⁶⁹ Слично интониран текст објављен је у листу *The Times* 1908. године: „Мада смо још увек далеко од образовања Сједињених Држава Европе, идентитет моралних начела, идентитет европске цивилизације и заједнички интерес по питању мира и напретка су већ ујединили савест различитих нација које насељавају Европу у једну велику савест.”⁷⁰

За свој посвећени рад, у посредовању између српске и енглеске културе, Елоди Мијатовић је добила признање Друштва Црвеног крста, а именована је за почасног члана Добротворне задруге Српкиња Новосаткиња. Значајна одликовања добила је и од припадника династије Обреновић. Краљ Милан јој је за књижевни рад доделио официрски крст Светог Саве, краљица Наталија медаљу, а краљ Александар ју је одликовао командерским орденом Таковског крста.⁷¹

Вишеструка делатност Чедомиља и Елоди Мијатовић и даље је плодно тло за нова истраживања. На то указује и пример готово непознате *Балканске химне* виолинског виртуоза Калмана Рот-Ронаја, која потврђује синхроност друштвеног деловања супружника Мијатовић, како на политичком, тако и на културном плану.

Цитирана дела

Baker, Theodore, Remy, Alfred: „Brotsky, Adolf”, *Baker's Biographical Dictionary of Musicians*. New York: G. Schirmer, 1919, 119–120.

Eyffinger, Arthur: *The 1899 Hague Peace Conference. 'The Parliament of Man, The Federation of the World'*. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 1999.

„Johannes Wolff”, *The Strad*, Vol. 5, No. 51, 1894, 73–74.

„Serbians and Mr. Lloyd George”, *The Times*, Septembar 23, 1914, str. 9 f. Према: Слободан Г. Марковић, *Гроф Чедомиљ Мијатовић викторијанац...*, op. cit., 325

⁶⁹ Мијатовић је дао своје предлоге за деловање овог удружења: „1. Установљење у свакој земљи удружења за промовисање мира, слоге и братства међу народима, 2. Установљење сталне Лиге хришћанских цркава, 3. Установљење Лиге наставника и професора која ће справљати о научном и моралном поретку света, 4. Установљење Лиге писаца и песника свих земаља, 5. Установљење Лиге новинара из целог света.” Cheddo Mijatovich, „The League of Nations”, АЈ, Фонд Чедо Мијатовића, ф. 2. Према: Слободан Г. Марковић, *Гроф Чедомиљ Мијатовић викторијанац...*, op. cit., 326.

⁷⁰ Cheddo Mijatovich, „The Agram Trial and the Servian Nation”, *The Times*, August 4, 1908, str. 6 f. Према: Слободан Г. Марковић, *Гроф Чедомиљ Мијатовић викторијанац...*, op. cit., 324.

⁷¹ Ibid., 69.

Johnston, Ian, Buxton, Ian: *The Battleship Builders. Constructing and Arming British Capital Ships*. Barnsley: Seaforth, 2013.

Кабильо-Шутић, Симха: *Посредници двеју култура. Студије о српско-енглеским књижевним и културним везама*. Београд: Институт за књижевност и уметност, 1989.

Kätzel, Ute: „A Radical Women’s Rights and Peace Activist: Margarethe Lenore Selenka, Initiator of the First Worldwide Women’s Peace Demonstrations in 1899”, *Journal of Women’s History*, Vol. 13, No. 3, 2001, 46–69.

Ковић, Милош: „Вељковић Војислав”, *Српски биографски речник*, 2, В-Г, ур. Ч. Попов. Нови Сад: Матица српска, 2006, 137–138.

Lach, Robert: *Geschichte der Staatsakademie und Hochschule für Musik und darstellende Kunst in Wien*. Wien: Ed. Strache Verlag, 1927.

Марковић, Слободан Г.: *Гроф Чедомиљ Мијатовић викторијанац међу Србима*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 2006.

Марковић, Слободан Г.: „Мијатовић, Елоди Лотон (Mijatovics/Mijatovich Elodie Lawton)”, *Српски биографски речник*, 6, Мар-Миш, ур. Ч. Попов. Нови Сад: Матица српска, 2014, 401–402.

Марковић, Слободан Г.: „Мијатовић, Чедомиљ”, *Српски биографски речник*, 6, Мар-Миш, ур. Ч. Попов. Нови Сад: Матица српска, 2014, 406–408.

Мијатовић, Чедомиљ: *Успомене балканског дипломате*. Превео и приредио Слободан Марковић. Београд: Радио Телевизија Београд, 2017.

McCull, Sandra: *Music Criticism in Vienna 1896–1897*. Oxford: Clarendon Press, 1996.

Parker, E. D.: *Opera under Augustus Harris*. London: Saxon & CO, 1900.

Radix Fórum: Fórum magyar családtörténészeknek,
<https://www.radixforum.com/vezeteknevek/roth>

Рош, Мирко: „Музика. Калман Рот Ронај. – Аделаида Зелда. – Београдско Певачко Друштво. – Венцл Недела”, *Нова искра*, II/3, 1900, 95–96.

Станојевић, Бранислав: *Госпођа Елодија Л. Мијатовићка*. Говорио у Српском новосадском девојачком друштву Бранислав Станојевић (прештампано из „Стражилова“). Нови Сад: Српска штампарија дра Светозара Милетића, 1893.

Станојевић, Бранислав: „Елодија Л. Мијатовићка”, *Женски свет*, VIII/10, 1893, 145–147.

Steller, Verena: *Diplomatie von Angesicht zu Angesicht. Diplomatische Handlungsformen in den deutsch-französischen Beziehungen 1870–1919*. Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2011.

Straeten, van der E.: „Kalamán Ronay”, *Strad*, Vol. XV, No. 183, 1905, 88–91.

Schwarz, Boris: *Great Masters of the Violin*. New York: Simon and Schuster, 1983.

Takács, Ladislaus: *Der Ungarn in der Welt*. Budapest: Georg Vajna & Company, 1934.

„Theater- und Kunstdnachrichten”, *Neue Freie Presse*, Nr. 12 710, 1900, 6.

Hughes, Rupert (ed.): *Music Lovers' Cyclopedia*. Toronto: The Musson Book Co, 1912.

„Concordia”-Club, *Neue Freie Presse*, Nr. 12 708, 1900, 6.

„Concordia”-Club, *Neues Wiener Journal*, VIII/ Nr. 2231, 1900, 4.

„Concordia”-Club, *Wiener Zeitung*, Nr. 7, 1900, 9.

Coférence internationale de la paix. La Haye 18 mai – 29 juillet 1899. Première partie. (Séances plénières), Ministère des affaires étrangères. La Haye: Imprimerie Nationale, 1899.

Резиме

У фокусу истраживања у овоме раду је Балканска химна *Union is Strength* за коју је стихове написала Елоди Л. Мијатовић, а мађарски виолиниста и композитор Калман Рот-Ронај компоновао музику за глас, виолину и клавир. Композиција је посвећена „балканским народима”, а објављена је у Лондону у музичкој издвачкој кући Weekes & Co. Супружници Мијатовић су од 1889. живели у Лондону, где су својом заједничком преводилачком и публицистичком делатношћу дали значајан допринос посредовању између српске и енглеске културе. Чедомиљ Мијатовић је три пута био именован за посланика Краљевине Србије у Великој Британији. У периоду од 1868. до 1901. преводио је значајнија путописна, историјска, романсијерска, мемоарска и религиозно-проповедничка дела са енглеског на

српски језик. Његова супруга Елоди је на енглески језик преводила српске народне приповетке, као и песме о Косовском боју, док је на пољу књижевног рада на матерњем језику била активна као песник, приповедач и писац краћих аутобиографских романа. Чеодимил Мијатовић је био присталица идеје „балканске федерације”, а његово мишљење делила је и Елоди, што је евидентно и у стиховима Балканске химне *Union is Strength* која је вероватно изведена у време одржавања Прве мировне конференције у Хагу (18. 5. – 29. 7. 1899) када су приређени бројни концерти за делегате у организацији Хашког градског већа и Société des Vains. Делогати Краљевине Србије били су Чедомил Мијатовић, др Војислав Вељковић и пуковник Александар Машин. Елоди Мијатовић је Војиславу Вељковићу у Хагу поклонила примерак *Балканске химне* Калмана Рот-Ронаја, упућујући му и честитке које су се несумњиво односиле на његов успешан говор на конференцији о чему сведочи и посвета на насловној страни композиције. У јануару 1900. године виолиниста Рот-Ронај имао је концерт у Београду, а краљ Александар Обреновић га је одликовао орденом Св. Саве четвртог степена.